

una misèria per afegir augments que fèssin comprar les seves detestables reedicions del Labèrnia (*giraldete* és un mot castellà). D'ara endavant prescindirem tàctament de tals addicions posteriors a l'ed. de 1888.

Girapiga, V. *giripiga* (JERARQUIA)

GIRAR, del ll. GYRĀRE id., pres dels gr. γυρεύω 'jo giro' i γυρῶ 'jo encorbo', derivats de γυρός 'rodó, ardonit'. □ 1.ª doc.: 1250.

«—Diria-us-o si no me-n dexalàvets <'denunciàveu, descobríeu'>. —No faré ja azò. —En Blanc, en tal afer, e 'N Guiamet, és qui vénen veer mo pare: e *girà-s* En Foger e viu-lo entrar en casa d'En Fe<r>rer Draper, e viu que eren quatre homes» en un procés per heretgia, a l'Alt Cardener, a. 1250 (PPujol, *Docs. Vg. Urg.*, 15.12).

Afectant a aquest ús reflexiu el distintiu A) agrupem uns quants testimonis cabdals d'aquest i els altres usos bàsics del mot en escriptors de l'Edat Mitjana. «Lo Rei de França --- s'acordà que s'acostàs al coll de Panissars e que assajàs de passar e --- almugàvers --- feriren en la davantera lur, en tal manera que per la muntanya avall los veérets *girar*, e caer cavalls e cavallers, e --- més de milia hòmens a cavall hi perderen --- lavors monsenyer En Felip *girà-s* a son frare Carles e dix-li —Beu frare, et regardés la gent del vostre realme con honorablement vos recullen. —E --- el rei de França, lur pare --- respòs --- *il se repentant*», Muntaner (§ 121, a. 1285, Casac. iv, 13.1, 13.7).

«Mas què direm de les dones presents / qui són dones de la guisa / --- / Si <passegen> e fan vila / fan cundesc dels braços / e ls fermen sobre l<ur>s flancs / e a tothom fan ullada; / e *giren-se* totes entegres / e moven a compàs la cama / e *giren-se* ab saltet / e de moltes altres modorries s'empatxen ---», Eiximenis (*L. de les Dones*; dono el text profílicat, veg. els pocs retocs que ha sofert el poema original, en *EntreDL* I, 167, 171, vv. 55, 57).

«Diners, magres fan tornar gorts / e tornen ledemes los borts: / si diràs 'ja!' a hòmens sórts, / tantost *se giren*; / diners tornen los malalts sans; / moros, jueus e crestians / diners adoren», Turmeda (*Bons Amon.*, 72d, *NCL.* x, 153.16). «Ambdoses partim d'aquí, e --- fort prop de l'exida d'infern: jo, tement que ella no defallís e cobejant-la veure, *giré-m* de tras, e encontinent ella caigué: jo estesi los braços per pendre-la, e no tocaren sinó lo vent», BMetge (*Somni* III, *NCL.*, 88.10); «complít tot lo desús dit, *girà-s* a la virtuosa comessa, e ab cara molt afable féu-li principi a paraules de semblant stíl ---», JoMartorell (*Ag.* I, 14).

B) La mateixa construcció, amb un significat un poc modificat, entorn de la idea de 'desviar', 'orientar cap a un lloc': «Sényer, molt són turmantada del peccat de luxúria, lo qual solia molt fortment desamar; ara, no-m sé per què, són en volentat que pec ab un cavaller qui-m ha lonc temps amada; per mercè vos prec que vós me digats de on ve, ni per què-s pren, que axí me-n són *girada* de bon stament en mal-

vat stament», Lull (*Merav.* I, 87.4); «ab tant lo comte féu apeyar lo correu, e dix-li —Aportest tu aquestes lletres? —Hoc sényer —dix lo correu. —E *girste* en negun loc? —Hoc, e-l castel de madona la comtessa, vostra mare, que mal temps nos hi gità», *Filla del R. d'Hongria* (*NCL.* XLVIII, 55) (on hi ha el matis especial de 'desviar-se enmig d'un viatge per fer nit'); «dormint *se giren* / qualsevol d'elles: / braç o mameles / sus li posaren; / mort lo trobaren / --- / yo sempre hi fuy / e ben cuytant; / però, cuytant / que fos fill meu, / *girí-m* a Déu / ab continència / de paciència, / e bé-u prenguí, / mas repreneuí / fort les fembraçes / dormidoraces, / de negligença ---», JRoig (*Spill*, vv. 4800, 4856).

C) Transitiu: «Quan venc a hora de vespres, *giren* lo cap los sarraïns, e tornaren-se-n a la vila», «e quan foren tan prop los crestians dels moros con serien quatre astes de lança de lonc, *giren* les testes los moros e fugiren», «al fer de la junta, lo sarraý *girà-li* les costes e fugí», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 300, 98, 311); «podets estar segurs que Nós ne-ls nostres nos fallirem --- que us prometem que si Nós escapam vius de la batalla, que Nós hic tornarem tantost, si doncs altres afers a qui no poguésem deveure no-ns venien; e ben con altres afers nos venguessen, tota hora tendríem la cara *girada* envés vosaltres», Muntaner (§ 76, a. 1283, Casac. II, 32.8); «lo prevere pres lo missal e *girà-l* envers lo rey», JoMartorell (cap. 99).

D) Intransitiu: Ja n'he donat un exemple en Muntaner (veg. A); un altre; «Con fo l'alba, tothom fo aparellat --- hac la davantera lo comte de Pallars --- e axí con jorn fo, los sarraïns, molt bé ordenades lurs batalles, vengren envés les bastides --- e con veeren los cristians axí aparellats, meravellaren-se-n e tenguesen-se tots per morts, que volenters *giren* si gosassen. Què us diré! Que con lo rei veé --- manà a la davantera que ferís ---», *Cròn.* (§ 55, a. 1282, Casac. I, 116.14). Un matis especial d'aquest ús és el pastoral, relatiu al bestiar que es va apartant de les pastures que li són assignades, especialment *girar avall* (cercant pasturatges més grassos): «que cascú jaén <en> son cortal aja a tendre ensús, e si *gire* avall, pac lo ban --- e si jau en alberc e *gira* avall per péxer, pac lo ban ---», disposició de 1309 (*Llibre Verd*, avui perdut), copiada el 1643 en el *Llibre Roig* de Prats de Molló, f° 81r (que despulla el 1970): d'ací els «*baixants de pastura*», que tan sovint són termenats en capbreus i cartotals; avui encara renomemats a la Vall de Boí (*Baixants de Llacs, de Dellui, de Murrano, de Plana-pre-gona* etc.).

Passant amb això als usos moderns de la llengua tradicional. També avui A) resta preminent: a) «Al veure que ses llàgrimes no poden apagar-los, / *girant-s'hi* s'escabellen y fugen los pastors: / al llur darrera belen anyells y, sens tocar-los, / fugen ab ells los óssos y llops udoladors», «ja a mi m'empedreia, quan diu, *girant-se* enera: / —En eix blat del diable no cal oscar la falç—. / Me deixondí, lo rúfol fantasma ja no hi era, / mes sols un llenyer d'ossos restava de mos braus», *Atl.* (54, 108). «Sa vista no 's *girava* del lluny